

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาแนวคิดต่าง ๆ รวมทั้งผลงานการศึกษาวิจัยของผู้ที่ดำเนินการวิจัยไว้แล้ว ซึ่งเกี่ยวข้องกับการศึกษาข้อมูลพื้นฐานด้านแหล่งธรรมชาติและ การอนุรักษ์แหล่งธรรมชาติ ผู้วิจัยได้แบ่งเนื้อหาไว้ดังนี้

1. ความหมายของแหล่งธรรมชาติ
2. ความหมายการอนุรักษ์แหล่งธรรมชาติ
 - 2.1 ความหมายการอนุรักษ์
 - 2.2 แนวคิดการอนุรักษ์
 - 2.3 แนวคิดการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
3. หลักเกณฑ์การจัดการพื้นที่แหล่งธรรมชาติอันควรอนุรักษ์
4. ความพร้อมและศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว
5. การประเมินระดับคุณภาพของแหล่งธรรมชาติอันควรอนุรักษ์
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ความหมายของแหล่งธรรมชาติ

กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม (2548) ให้ความหมายว่า หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติมีประโยชน์ต่อมนุษย์ไม่ว่าจะโดยทางตรงและโดยทางอ้อม สามารถตอบสนองความต้องการของมนุษย์ได้ หรือมนุษย์สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ เช่น บรรยากาศ ดิน น้ำ ป่าไม้ ทุ่งหญ้า สัตว์ป่า แร่ธาตุ แสงอาทิตย์ พลังงาน รวมทั้งกำลังงานจากมนุษย์ด้วย

สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม (2544) ให้ความหมายว่า หมายถึง ธรรมชาติที่มีคุณค่าทางวิชาการ และสุนทรียภาพที่เกี่ยวข้องเป็นสัจฐานที่สำคัญทางธรณีวิทยาและภูมิศาสตร์ อันเป็นเอกลักษณ์หรือสัญลักษณ์ของท้องถิ่นนั้น ๆ ได้

...การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (2551) พบว่า แหล่งธรรมชาติหมายถึง สิ่งที่มีอยู่และเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ มีสภาพและการเปลี่ยนแปลงไปได้ตามกาลเวลา มีระบบความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนในตัวเองด้วยปัจจัยต่าง ๆ กัน และองค์ประกอบการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอาจค่อยเป็นค่อยไปจนยากที่จะสังเกตเห็นความเปลี่ยนแปลงนั้น ๆ แต่ในระยะเวลายาวนานนั้นอาจตรวจสอบการเปลี่ยนแปลงนั้นได้ และในบางครั้งการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอาจรวดเร็วมากจนเห็นได้ชัดเจนแล้วแต่กรณีไป

มนุษย์อาจใช้บางสิ่งของแหล่งธรรมชาติให้เกิดประโยชน์กับตนเองได้ และมักเรียกแหล่งธรรมชาติประเภทนั้นว่า ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น แร่ ก๊าซ ถ่านหิน หรือน้ำมันใต้ดิน ไม้ในป่า ปลาในน้ำ เป็นต้น แต่ผลจากการใช้ประโยชน์ของมนุษย์อาจทำให้เกิดการสูญสลายของแหล่งธรรมชาตินั้นได้ ถ้าปราศจากความเข้าใจในการใช้ทรัพยากรนั้น ๆ

สามารถสรุปและให้ความหมายของแหล่งธรรมชาติ หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ มีประโยชน์ต่อมนุษย์ทั้งทางตรงและทางอ้อม สามารถตอบสนองความต้องการของมนุษย์ได้ และสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ ที่มีคุณค่าทางวิชาการ และสุนทรียภาพที่เกี่ยวข้องเป็นฐานที่สำคัญทางธรณีวิทยาและภูมิศาสตร์อันเป็นเอกลักษณ์หรือสัญลักษณ์ของท้องถิ่นทางธรรมชาตินั้น ๆ

2. ความหมายการอนุรักษ์แหล่งธรรมชาติ

ชวิศ จิตรวิจารณ์ (2550) การอนุรักษ์แหล่งธรรมชาติ หมายถึง การใช้สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติอย่างชาญฉลาด เพื่อให้เกิดประโยชน์กับมนุษย์และสิ่งมีชีวิตมากที่สุด และเกิดประโยชน์ยาวนานมากที่สุด โดยมีคุณค่าทางวิชาการ และสุนทรียภาพที่เกี่ยวข้องเป็นฐานที่สำคัญทางธรณีวิทยาและภูมิศาสตร์ อันเป็นเอกลักษณ์หรือสัญลักษณ์ของท้องถิ่นธรรมชาติ ซึ่งจะรวมถึงการจัดการสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติเข้าไปด้วย โดยต้องมีการกระจายการใช้ประโยชน์อย่างทั่วถึง และต้องนำทรัพยากรมาใช้ให้ถูกต้องตามกาลเทศะ ไม่ใช่เก็บรักษาไว้โดยไม่ใช้ประโยชน์เลย

2.1 ความหมายการอนุรักษ์

ในประเด็นความหมายของการอนุรักษ์นั้น ได้มีผู้ให้ความหมายและคำจำกัดความไว้ดังนี้ กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม (2548) การอนุรักษ์ หมายถึง การสงวนรักษาไว้ ซึ่งสิ่งที่มีค่าและหายาก หรือหมายถึงการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรอย่างชาญฉลาด ให้เกิดประโยชน์สูงสุดและยาวนานที่สุด

เกษม สนิทวงศ์ ณ อยุธยา (2528) กล่าวว่า การอนุรักษ์คือการจัดการของมนุษย์ ในการใช้ชีวนิเวศ (Biosphere) เพื่อที่จะให้ได้ผลประโยชน์ที่ดีที่สุดและยั่งยืนแก่ชนรุ่นปัจจุบัน ในขณะที่เดียวกันก็เป็นของชนรุ่นต่อไปในอนาคต ดังนั้น การอนุรักษ์คือการสร้างสรรค์ การรวบรวม การสงวน การรักษาไว้ การใช้ประโยชน์ที่ยั่งยืน การทดแทน และการส่งเสริมสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ทั้งนี้ การอนุรักษ์เกี่ยวข้องกับทั้งทรัพยากรที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต

นิวัติ เรื่องพานิช (2531) กล่าวถึง การอนุรักษ์ หมายถึง การรู้จักใช้ทรัพยากรอย่างฉลาดและประหยัด โดยใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด และสูญเปล่าน้อยที่สุด รวมทั้ง การกระจาย การใช้ประโยชน์แก่มหาชนอย่างทั่วถึงกัน ทั้งนี้ ต้องเข้าใจว่าการอนุรักษ์ไม่ได้หมายถึงการเก็บรักษาทรัพยากรไว้เฉย ๆ แต่จะต้องนำมาใช้ประโยชน์ให้ถูกต้องเหมาะสมตามกาลเทศะ และพยายามให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุดด้วย ปัจจุบันมักเกิดปัญหาความขัดแย้งขึ้นระหว่างการอนุรักษ์กับการพัฒนา ซึ่งความจริงน่าจะมีทางเลือกที่ร่วมกันได้ หากมีผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องจะเป็นผู้ที่มีการมองการณ์ไกล ให้ความสำคัญต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรทุกประเภทอย่างเท่าเทียมกัน และด้วยความบริสุทธิ์ใจ โดยคำนึงถึงประโยชน์ของมหาชนเป็นที่ตั้ง

เกษม จันทร์แก้ว (2547 อ้างถึงใน ศิริ ฮามสุโพธิ์, 2543) ได้ให้ความหมายของการอนุรักษ์ ซึ่งตรงกับภาษาอังกฤษว่า Conservation หมายถึง การใช้ทรัพยากรอย่างชาญฉลาด (Wise Use) การใช้ทรัพยากรอย่างสมเหตุสมผล (Rational Use) กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ใช้ทรัพยากรวันนี้ต้องคิดถึงวันข้างหน้าต้องมีใช้ด้วย และอาจรวมถึง การอนุรักษ์นั้นเป็นแนวทางการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ และมนุษย์สร้างขึ้น หรือวัฒนธรรมให้เป็นไปตามหลักวิชาการ เพื่อการมีใช้ในอนาคต

วรรณ วลัยวานิช (2539) ได้ให้ความหมายของคำว่า “อนุรักษ์” ว่าหมายถึง การรู้จักใช้อย่างฉลาด ให้เป็นประโยชน์มากที่สุด นานที่สุด และให้สูญเสียบริโภคโดยเปล่าประโยชน์น้อยที่สุด และจะต้องกระจายการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรโดยทั่วถึงกัน

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่าการอนุรักษ์ หมายถึง การรู้จักใช้ทรัพยากรอย่างฉลาด ประหยัดเป็นประโยชน์ถูกต้องเหมาะสมมากที่สุด นานที่สุด ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เกิดความยั่งยืนต่อคนรุ่นปัจจุบันและคนรุ่นหลัง และที่สำคัญคือจะต้องคำนึงถึงประโยชน์ของมวลชนและกระจายความเป็นธรรมให้ เท่าเทียมกันจากทรัพยากรนั้น ๆ โดยทั่วถึงกัน

2.2 แนวคิดการอนุรักษ์

วรรณ วลัยวานิช (539) ได้กล่าวถึงแนวคิดหลักของการอนุรักษ์ ไว้ 3 ประการ คือ 1) การใช้อย่างฉลาด 2) การใช้อย่างมีเหตุผล 3) การใช้ทรัพยากรอย่างต่อเนื่องไม่มีสิ้นสุด โดยหลักปฏิบัติในการอนุรักษ์ มีดังนี้

1. การใช้อย่างฉลาด คือ การใช้ทรัพยากรแต่ละชนิดจะต้องพิจารณาอย่าง รอบครอบถึง ผลดี ผลเสีย การขาดแคลน การหายาก หรือหายาก
2. การประหยัด คือ ทรัพยากรใดที่มีน้อยหรือหายาก จะต้องพยายามรักษาไว้ให้นานที่สุด หรือ ใช้ทรัพยากรอย่างอื่นแทน
3. หาวีธีการฟื้นฟูทรัพยากรที่เสื่อมโทรมให้ดีขึ้น

4. ดูแลรักษาทรัพยากรที่หายากและมีน้อย ให้อยู่ในสภาพที่จะใช้ได้อย่างยาวนาน และทำให้เพิ่มมากขึ้น เช่น การปลูกป่า การอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าหายาก เป็นต้น

5. ทรัพยากรแต่ละชนิดมีความสัมพันธ์กันการใช้ทรัพยากรอย่างหนึ่งจะต้องคำนึงถึงทรัพยากรอีกอย่างหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กัน เพราะอาจมีผลกระทบต่อกันหรือก่อให้เกิดขึ้นได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น การทำลายป่าไม้ทำให้เกิดอุทกภัย หรือทำให้สัตว์ป่าสูญพันธุ์ได้ เป็นต้น

6. การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติมีอิทธิพลต่อมนุษย์มาก นอกจากเพื่อการดำรงชีวิตของมนุษย์แล้ว การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติยังเป็นผลทางจิตใจด้วย เช่น การอนุรักษ์สภาพธรรมชาติเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจและการท่องเที่ยว

2.3 แนวคิดการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

อคูลส์ พลประอินทร์ (2537) กล่าวถึง การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยมีแนวคิดและหลักการพอสรุปได้ดังนี้

1. การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ หมายถึง การรู้จักใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างชาญฉลาด ให้เป็นประโยชน์ต่อมหาชนมากที่สุด ยาวนานที่สุด ถูกต้องตามกาลเทศะ (Time and Space) และโดยทั่วถึงกัน

2. ทรัพยากรธรรมชาติจำแนกอย่างกว้าง ๆ ออกเป็นทรัพยากรที่เกิดขึ้นใหม่ได้ เช่น ดิน น้ำ ป่าไม้ สัตว์ป่า พืชหญ้า และกำลังของมนุษย์ กับทรัพยากรธรรมชาติที่ไม่สามารถเกิดขึ้นใหม่ได้ เช่น น้ำมัน และแร่ธาตุต่าง ๆ เป็นต้น

3. ปัญหาสำคัญที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ การอนุรักษ์ทรัพยากรดินที่ยังอุดมสมบูรณ์อยู่ให้คงคุณสมบัติที่ดีต่อไป ในขณะที่เดียวกันจะเป็นผลดีต่อทรัพยากรอื่น ๆ เช่น น้ำ ป่าไม้ และสัตว์ป่า

4. การอนุรักษ์หรือจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ต้องคำนึงถึงทรัพยากรอย่างอื่นในเวลาเดียวกันด้วย ไม่ควรแยกพิจารณาเฉพาะอย่างใดอย่างหนึ่งเพียงอย่างเดียวเท่านั้น เพราะทรัพยากรทุกอย่างมีส่วนเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด

5. ในการวางแผนการจัดการกับทรัพยากรอย่างชาญฉลาดนั้น จะต้องไม่แยกมนุษย์ออกจากสภาพแวดล้อมทางสังคมหรือวัฒนธรรม หรือสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ เพราะว่าทรัพยากรธรรมชาติของสังคมนั้น ๆ กล่าวโดยทั่ว ๆ ไปการอนุรักษ์ถือได้ว่าเป็นทางแห่งการดำเนินชีวิต เพราะว่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจและสังคม ไม่เฉพาะอย่างใดอย่างหนึ่ง แต่ทุก ๆ อย่างรวมกัน ซึ่งมีบทบาทต่อชีวิตมนุษย์เป็นอันมาก

6. ไม่มีโครงการอนุรักษ์ใดที่ประสบผลสำเร็จ นอกเสียจากผู้ใช้ทรัพยากรธรรมชาติจะได้ตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรนั้น ๆ และใช้อย่างชาญฉลาดให้เกิดผลดีในทุก ๆ ทางต่อสังคมมนุษย์ และควรใช้ทรัพยากรให้อำนวยประโยชน์หลาย ๆ ด้านในเวลาเดียวกันด้วย

7. มนุษย์จำเป็นต้องมีความรู้ ความเข้าใจ ในธรรมชาติและเชื่อในความเป็นธรรมชาติ มนุษย์สามารถนำเอาวิทยาการต่าง ๆ มาช่วยเหลือหรือบรรเทากระบวนการต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติได้ แต่มนุษย์ไม่สามารถจะนำเอาสิ่งใดมาทดแทนธรรมชาติได้ทั้งหมดที่เดียวอย่างแน่นอน

8. การอนุรักษ์นอกจากจะเพื่อยุติภัยพิบัติของมวลมนุษย์แล้ว ยังจำเป็นต้องอนุรักษ์ธรรมชาติเพื่อความอุดมสมบูรณ์และเป็นผลดีทางด้านจิตใจด้วย เช่น การอนุรักษ์สภาพธรรมชาติ การอนุรักษ์สัตว์ป่าเพื่อความสวยงาม และสำหรับการพักผ่อนหย่อนใจหรือเป็นเกมกีฬา

ศิริพรต ผลสิทธิ์ (2531) ได้เสนอวิธีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไว้ดังนี้

1. การถนอม เป็นการรักษาทรัพยากรธรรมชาติทั้งปริมาณและคุณภาพให้มีอยู่นานที่สุด โดยพยายามใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้มีประสิทธิภาพ เช่น การเลือกจับปลาที่มีขนาดโตมาใช้ในการบริโภค ไม่จับปลาที่มีขนาดเล็กเกินไป เพื่อให้ปลาเหล่านั้นได้มีโอกาสโตขึ้นมาแทนปลาที่ถูกจับไปบริโภคแล้ว

2. การบูรณะซ่อมแซม เป็นการบูรณะซ่อมแซมทรัพยากรธรรมชาติที่เกิดความเสียหายให้ มีสภาพเหมือนเดิมหรือเกือบเท่าเดิม บางครั้งอาจเรียกว่าพัฒนาแก้ไขได้ เช่น ป่าไม้ถูกทำลายหมดไป ควรมีการปลูกป่าขึ้นมาทดแทน จะทำให้มีพื้นที่บริเวณนั้นกลับคืนเป็นป่าไม้อีกครั้งหนึ่ง

3. การปรับปรุงและการใช้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การนำแร่โลหะประเภทต่าง ๆ มาถลุงแล้วนำไปสร้างเครื่องจักรกล เครื่องยนต์ หรืออุปกรณ์ต่าง ๆ ซึ่งจะให้ประโยชน์แก่มนุษย์มากยิ่งขึ้น

4. การนำมาใช้ใหม่ เป็นการนำทรัพยากรธรรมชาติที่ใช้แล้วมาใช้ใหม่ เช่น เศษเหล็กสามารถนำกลับมาหลอม แล้วแปรสภาพสำหรับการใช้ประโยชน์ใหม่ได้

5. การใช้สิ่งอื่นทดแทน เป็นการนำเอาทรัพยากรอย่างอื่นที่มีมากกว่า หรือหาง่ายกว่า มาใช้ทดแทนทรัพยากรธรรมชาติที่หายากหรือกำลังขาดแคลน เช่น นำพลาสติกมาใช้แทนโลหะในบางส่วนของเครื่องจักรหรือยานพาหนะ

6. การสำรวจหาแหล่งทรัพยากรธรรมชาติเพิ่มเติม เพื่อเตรียมไว้ใช้ประโยชน์ในอนาคต เช่น การสำรวจแหล่งน้ำมันในอ่าวไทย ทำให้ค้นพบแหล่งก๊าซธรรมชาติเป็นจำนวนมาก สามารถนำมาใช้ประโยชน์ทั้งในระยะสั้นและในระยะยาว อีกทั้งช่วยลดปริมาณการนำเข้าก๊าซธรรมชาติจากต่าง

7. การประดิษฐ์ของเทียมขึ้นมาใช้ เพื่อหลีกเลี่ยงหรือลดปริมาณในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติชนิดอื่น ๆ ที่นิยมใช้กัน ของเทียมที่ผลิตขึ้นมา เช่น ยางเทียม ผ้าเทียม และผ้าไหมเทียม เป็นต้น

8. การเผยแพร่ความรู้ เป็นการเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจในเรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อที่จะได้รับความร่วมมืออย่างเต็มที่ และรัฐควรมีบทบาทในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยการวางแผนจัดทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างรัดกุม

9. การจัดตั้งสมาคม เป็นการจัดตั้งสมาคมหรือชมรมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

3. หลักเกณฑ์การจัดการพื้นที่แหล่งธรรมชาติอันควรอนุรักษ์

กองอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม (2544) ได้กล่าวถึงหลักเกณฑ์การจัดการพื้นที่แหล่งธรรมชาติอันควรอนุรักษ์ ดังนี้

3.1 พื้นที่สงวน หมายถึง พื้นที่ที่มีคุณค่าสูงและมีความสำคัญมาก รวมทั้งมีความอ่อนไหวหรือง่ายต่อการถูกทำลาย เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น พื้นที่สงวนเป็นพื้นที่ที่ห้ามกระทำการเปลี่ยนแปลงใด ๆ ทั้งสิ้น

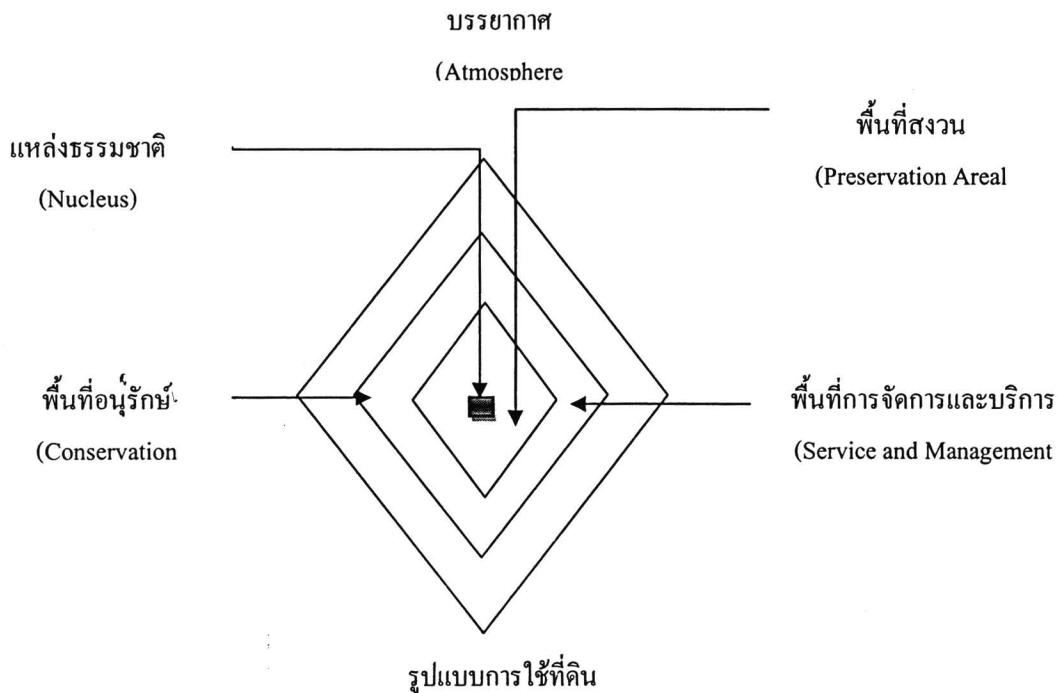
3.2 พื้นที่อนุรักษ์ หมายถึง พื้นที่ที่มีคุณค่าและความสำคัญที่เกี่ยวเนื่องกับแหล่งธรรมชาติอันควรอนุรักษ์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งการเปลี่ยนแปลงใด ๆ ในพื้นที่นี้อาจส่งผลกระทบต่อพื้นที่สงวนไม่มากนักน้อย ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงในพื้นที่นี้อาจยินยอมให้กระทำการบางอย่างที่ไม่ส่งผลกระทบต่อพื้นที่สงวนได้

3.3 พื้นที่บริการและการจัดการ หมายถึง พื้นที่บริเวณข้างเคียง หรือโดยรอบธรรมชาติที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับพื้นที่ที่เป็นแนวป้องกันความเสื่อมโทรมของพื้นที่สงวน พื้นที่นี้ยินยอมให้มีการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกเท่าที่จำเป็นเพื่อใช้ประโยชน์ทางด้านนันทนาการการท่องเที่ยว และการพักผ่อนหย่อนใจ เป็นต้น แต่การดำเนินการนี้ต้องทำการอย่างถูกต้องและเหมาะสมโดยเคารพต่อคุณค่าและความสำคัญของแหล่งธรรมชาติ

3.4 บรรยากาศ หมายถึง ภาพรวมสิ่งแวดล้อมธรรมชาติทั้งหมดของแหล่งธรรมชาติอันควรอนุรักษ์ โดยการใช้ประโยชน์ของแต่ละพื้นที่จะต้องก่อให้เกิดขึ้น เพื่อเกื้อหนุนให้มีการส่งเสริมคุณค่าซึ่งกันและกัน จนเกิดเป็นบรรยากาศของสภาพแวดล้อมที่สมดุลต่อการใช้ประโยชน์ของแหล่งธรรมชาติอย่างยั่งยืน

หลักเกณฑ์การจัดการพื้นที่แหล่งธรรมชาติอันควรถูกอนุรักษ์ แสดงดังภาพ

ภาพที่ 2 หลักเกณฑ์การจัดการพื้นที่แหล่งธรรมชาติอันควรถูกอนุรักษ์
ที่มา: กองอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม (2544)

4. ความพร้อมและศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว

นภดล ภาคพรต (2545) กล่าวไว้ว่าการความพร้อมด้านการท่องเที่ยว หมายถึง สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ของแหล่งท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นสภาพถนนที่เข้าถึง ชื่อเสียง ความเป็นที่รู้จัก ร้านค้า เครื่องดื่ม และห้องน้ำ ดังนั้นความหมายศักยภาพด้านการท่องเที่ยวว่า หมายถึง ความสวยงาม ความน่าประทับใจของเชิงแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ ความยิ่งใหญ่ ความเก่าแก่ และคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ หรือความแปลกเด่นไม่เหมือนใครของแหล่งธรรมชาติ ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวจะทำให้เห็นถึงความสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาเที่ยวชม

Burkart & Medrik (n.d. อ้างถึงใน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2545) กล่าวว่า ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว วิเคราะห์ได้จากความดึงดูดใจของสถานที่ สิ่งอำนวยความสะดวก การเข้าถึงสถานที่ รวมถึงภาพพจน์ต่างๆ เช่น ความมีชื่อเสียง ความสวยงาม ความมีเอกลักษณ์เฉพาะ ความสะอาด ความปลอดภัย โอกาสในการเรียนรู้และประสบการณ์เป็นต้น

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่าแหล่งท่องเที่ยวจะต้องมีจุดดึงดูดใจที่ทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจในตัวแหล่งท่องเที่ยวที่ได้เข้าชมและสัมผัส โดยมีความพร้อมในด้านโครงสร้าง เช่น การบริการ การคมนาคม ความปลอดภัย ความสะอาด ความเป็นมิตรไมตรี และต้องสร้างภาพพจน์ที่ดีให้กับนักท่องเที่ยวด้วย

ในการศึกษาของสถาบันราชภัฏ และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย โดยสำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ภาคเหนือ เขต 2 เชียงราย ได้จัดทำหลักเกณฑ์การประเมินศักยภาพด้านทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว ดังนี้

1. ความสมบูรณ์ของทรัพยากร หากเป็นแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติยังคงสภาพธรรมชาติมีการเปลี่ยนแปลงโดยฝีมือมนุษย์น้อยมาก ถึงแม้จะเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ยังคงสภาพที่มีการบูรณะ ซ่อมแซม คงสภาพเดิม หรือใกล้เคียงมากที่สุด
2. เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ ทั้งยังดึงดูดใจนักท่องเที่ยว
3. มีความหลากหลายทางชีวภาพ มีลักษณะทางสุนทรียภาพ และมีความงดงามในศิลปะครบถ้วน ผู้ไปเยี่ยมชมได้รับความรู้และความเพลิดเพลินต่อสิ่งเหล่านั้น
4. เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณค่าด้านความรู้ ภูมิปัญญาทางประวัติศาสตร์ ทางสังคม และอื่น ๆ

การพิจารณาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว เป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งในการมุ่งมองทรัพยากรที่มีอยู่ก่อนที่จะทุ่มเทการวางแผนหรือใด ๆ เพื่อให้การดำเนินงานนั้น บรรลุวัตถุประสงค์เป้าหมาย และได้รับผลประโยชน์ตอบแทนอย่างมีประสิทธิภาพ

วิวัฒน์ชัย บุญยภักดิ์ (2532) ได้กล่าวไว้ว่า “ศักยภาพ” หมายถึง ความสามารถหรือความพร้อมในตัวเองของสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่จะเอื้ออำนวยต่อการพัฒนา การปรับปรุง การจัดการหรือการเข้าทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใด ๆ ขึ้น ฉะนั้นแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งจึงมีศักยภาพหรือความสำคัญของตัวเองแตกต่างกันออกไป การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในกลุ่มพื้นที่ต่าง ๆ จำต้องพิจารณาถึงความพร้อมหรือความสามารถของสถานที่ว่ามีมากน้อยเพียงใด สมควรต่อการพัฒนา ปรับปรุงอย่างไร ซึ่งหากมีแหล่งท่องเที่ยวอยู่เป็นจำนวนมากในพื้นที่นั้น ๆ จำเป็นต้องคัดเลือกเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพ หรือความสามารถในการรับรองการพัฒนาได้สูงมาดำเนินการพัฒนาในอันดับแรก

5. การประเมินระดับคุณภาพของแหล่งธรรมชาติอันควรอนุรักษ์และเกณฑ์การจัดระดับคุณภาพ

การประเมินระดับคุณภาพของแหล่งธรรมชาติอันควรอนุรักษ์ เป็นการประเมินว่าแหล่งธรรมชาติแต่ละแห่งหลังจากที่ได้ศึกษาคะแนนในรายละเอียดแต่ละด้าน ประกอบด้วย คุณค่าของแหล่งธรรมชาติ ศักยภาพของการอนุรักษ์แหล่งธรรมชาติ และความเสี่ยงของการถูกละเลยของ

แหล่งธรรมชาตินั้นๆ ซึ่งการคำนวณคะแนน (%) เพื่อการประเมินระดับคุณภาพของแหล่งธรรมชาติอันควรรอนุรักษ์ (ตามแนวของสำนักงานสิ่งแวดล้อม, 2540) ดังนี้

5.1 การคำนวณคะแนนจากตาราง

การหาคะแนนสูงสุดที่เป็นไปได้ของแต่ละประเด็น คือ ตัวชี้วัดด้านคุณค่าสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ ตัวชี้วัดด้านศักยภาพ และตัวชี้วัดด้านความเสี่ยง มีวิธีหาโดยการใช้ตัวชี้วัดหรือข้อทั้งหมด มาคูณด้วยค่าคะแนนสูงสุดของตัวชี้วัด (ในที่นี้คือ 5) และคูณด้วยค่าความสำคัญของตัวชี้วัดที่เป็นค่าสูงที่สุด (ในที่นี้คือ 3) ในประเด็นนั้นของแต่ละประเภทแหล่งธรรมชาติ ซึ่งหมายถึงคะแนนสูงสุดที่เป็นไปได้ของแต่ละประเด็น ผลรวมของคะแนนสูงสุดที่เป็นไปได้นี้เทียบเป็นร้อยละ 100 สำหรับกำหนดเป็นเกณฑ์คะแนนเต็มเพื่อที่จะเปรียบเทียบกับคะแนนที่ได้จากการประเมินจริง

1. ตัวอย่างการคิดคะแนนตัวชี้วัดด้านคุณค่าสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ

สมมติตัวชี้วัดด้านคุณค่าสิ่งแวดล้อมธรรมชาติตามข้อมูลจริง มีทั้งหมด 15 ตัวชี้วัด คะแนนสูงสุดของแต่ละตัวชี้วัดมีค่าเท่ากับ 5 คะแนนค่าความสำคัญของทุกตัวชี้วัดมีค่าเท่ากับ 3 ระดับ (ถ้ามีจำนวนคนมากกว่าหนึ่งคนให้คูณคนเพิ่ม)

เพราะฉะนั้นค่าคะแนนสูงสุดที่เป็นไปได้จะเท่ากับ

$$15 \times 5 \times 3 = 225 \text{ คะแนน} \quad \text{คิดเป็นร้อยละ } 100 \text{ ของคะแนนเต็ม}$$

สมมติตัวชี้วัดด้านคุณค่าสิ่งแวดล้อมธรรมชาติตามการประเมิน มีทั้งหมด 15 ตัวชี้วัด คะแนนสูงสุดของแต่ละตัวชี้วัดมีค่าเท่ากับ 4 คะแนนค่าความสำคัญของทุกตัวชี้วัดมีค่าเท่ากับ 2 ระดับ (ถ้ามีจำนวนคนมากกว่าหนึ่งคนให้คูณคนเพิ่ม)

เพราะฉะนั้นค่าคะแนนสูงสุดที่เป็นไปได้จะเท่ากับ

$$15 \times 4 \times 2 = 120 \text{ คะแนน} \quad \text{คิดเป็นคะแนนสูงสุดตามการสำรวจ}$$

ถ้าการประเมินแหล่งธรรมชาติแห่งหนึ่งได้คะแนนรวมของตัวชี้วัดด้านคุณค่าสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ มีค่าเท่ากับ 120 คะแนน

$$\text{ดังนั้น ค่าคะแนนคุณค่าสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ (ร้อยละ)} \quad \frac{120}{225} \times 100 = 53.33$$

ตารางที่ 1 แสดงเกณฑ์กำหนดระดับคุณภาพด้านคุณค่าสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ

ค่าคะแนน (ร้อยละ)	ระดับ
51-100	คุณค่าสิ่งแวดล้อมธรรมชาติมาก
0-50	คุณค่าสิ่งแวดล้อมธรรมชาติน้อย

2. ตัวอย่างการคิดคะแนนตัวชี้วัดด้านศักยภาพการอนุรักษ์แหล่งธรรมชาติ

สมมติตัวชี้วัดด้านศักยภาพการอนุรักษ์แหล่งธรรมชาติตามข้อมูลจริง มีทั้งหมด 12 ตัวชี้วัด คะแนนสูงสุดของแต่ละตัวชี้วัดมีค่าเท่ากับ 5 คะแนนค่าความสำคัญของทุกตัวชี้วัดมีค่าเท่ากับ 3 ระดับ (ถ้ามีจำนวนคนมากกว่าหนึ่งคนให้คุณคนเพิ่ม)

เพราะฉะนั้นค่าคะแนนสูงสุดที่เป็นไปได้จะเท่ากับ

$$12 \times 5 \times 3 = 180 \text{ คะแนน} \quad \text{คิดเป็นร้อยละ } 100 \text{ ของคะแนนเต็ม}$$

สมมติตัวชี้วัดด้านศักยภาพการอนุรักษ์แหล่งธรรมชาติตามการประเมินจริง มีทั้งหมด 15 ตัวชี้วัด คะแนนสูงสุดของแต่ละตัวชี้วัดมีค่าเท่ากับ 3 คะแนนค่าความสำคัญของทุกตัวชี้วัดมีค่าเท่ากับ 3 ระดับ (ถ้ามีจำนวนคนมากกว่าหนึ่งคนให้คุณคนเพิ่ม)

เพราะฉะนั้นค่าคะแนนสูงสุดที่เป็นไปได้จะเท่ากับ

$$12 \times 3 \times 3 = 108 \text{ คะแนน} \quad \text{คิดเป็นคะแนนสูงสุดตามการสำรวจ}$$

ถ้าการประเมินแหล่งธรรมชาติแห่งหนึ่งได้คะแนนรวมของตัวชี้วัดด้านศักยภาพการอนุรักษ์แหล่งธรรมชาติ มีค่าเท่ากับ 108 คะแนน

$$\text{ดังนั้น ค่าคะแนนคุณค่าสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ (ร้อยละ)} \quad \frac{108}{180} \times 100 = 60$$

ตารางที่ 2 แสดงเกณฑ์กำหนดระดับคุณภาพด้านศักยภาพการอนุรักษ์แหล่งธรรมชาติ

ค่าคะแนน (ร้อยละ)	ระดับ
51-100	ศักยภาพการอนุรักษ์แหล่งธรรมชาติมาก
0-50	ศักยภาพการอนุรักษ์แหล่งธรรมชาติน้อย

3. ตัวอย่างการคิดคะแนนตัวชี้วัดด้านความเสี่ยงการถูกทำลายของแหล่งธรรมชาติ
สมมติตัวชี้วัดด้านความเสี่ยงการถูกทำลายของแหล่งธรรมชาติตามข้อมูลจริง มีทั้งหมด 10 ตัวชี้วัด คะแนนสูงสุดของแต่ละตัวชี้วัดมีค่าเท่ากับ 5 คะแนนค่าความสำคัญของทุกตัวชี้วัดมีค่าเท่ากับ 3 ระดับ (ถ้ามีจำนวนคนมากกว่าหนึ่งคนให้คูณคนเพิ่ม)

เพราะฉะนั้นค่าคะแนนสูงสุดที่เป็นไปได้จะเท่ากับ

$$10 \times 5 \times 3 = 150 \text{ คะแนน} \quad \text{คิดเป็นร้อยละ } 100 \text{ ของคะแนนเต็ม}$$

สมมติตัวชี้วัดด้านความเสี่ยงการถูกทำลายของแหล่งธรรมชาติตามการประเมิน มีทั้งหมด 10 ตัวชี้วัด คะแนนสูงสุดของแต่ละตัวชี้วัดมีค่าเท่ากับ 4 คะแนนค่าความสำคัญของทุกตัวชี้วัดมีค่าเท่ากับ 2 ระดับ (ถ้ามีจำนวนคนมากกว่าหนึ่งคนให้คูณคนเพิ่ม)

เพราะฉะนั้นค่าคะแนนสูงสุดที่เป็นไปได้จะเท่ากับ

$$10 \times 4 \times 2 = 80 \text{ คะแนน} \quad \text{คิดเป็นคะแนนสูงสุดตามการสำรวจ}$$

ถ้าการประเมินแหล่งธรรมชาติแห่งหนึ่งได้คะแนนรวมของตัวชี้วัดด้านความเสี่ยงการถูกทำลายของแหล่งธรรมชาติ

$$\text{มีค่าเท่ากับ } 120 \text{ คะแนน} \quad \frac{80}{150} \times 100 = 53.33$$

ดังนั้น ค่าคะแนนคุณค่าสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ (ร้อยละ)

ตารางที่ 3 แสดงเกณฑ์กำหนดระดับคุณภาพด้านความเสี่ยงการถูกทำลายของแหล่งธรรมชาติ

ค่าคะแนน (ร้อยละ)	ระดับ
51-100	ความเสี่ยงการถูกทำลายของแหล่งธรรมชาติมาก
0-50	ความเสี่ยงการถูกทำลายของแหล่งธรรมชาติน้อย

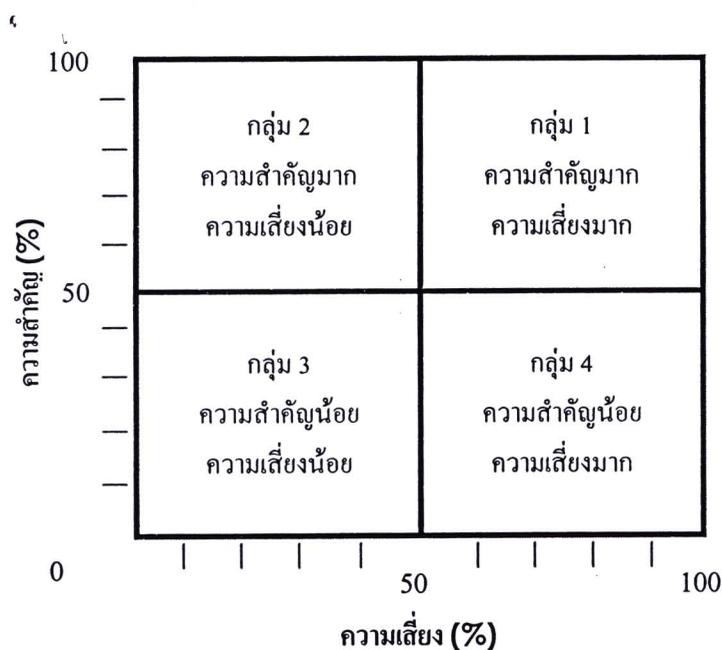
เนื่องจากตัวชี้วัดด้านคุณค่าสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและด้านศักยภาพ ถือเป็นองค์ประกอบหลักที่จะสามารถชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของแหล่งธรรมชาตินั้น ๆ ดังนั้น หลักในการคิดประเมินสำหรับการศึกษานี้ คือ

$$\text{ความสำคัญ} = \frac{\text{คุณค่า} + \text{ความสำคัญ}}{2}$$

คำอธิบาย

- ความสำคัญ = ความสำคัญด้านคุณค่าและศักยภาพในการอนุรักษ์แหล่ง
ธรรมชาติ (ร้อยละ)
- คุณค่า = คุณค่าสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ (ร้อยละ)
- ศักยภาพ = ศักยภาพในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (ร้อยละ)

เมื่อสามารถคำนวณความสำคัญของแหล่งธรรมชาติที่ต้องการประเมินแล้ว จะต้องนำมาพิจารณาหรือประเมินกับความเสี่ยงของการถูกทำลายในแหล่งธรรมชาตินั้น ๆ ซึ่งการประเมินดังกล่าว จะไม่สามารถชี้เป็นตัวเลขที่ชัดเจนแต่จะสามารถกำหนดเป็นกลุ่มคะแนน แสดงดังภาพ

ภาพที่ 3 การจัดลำดับความสำคัญของแหล่งธรรมชาติอันควรรักษา

จากการจัดลำดับความสำคัญของแหล่งธรรมชาติอันควรรักษา สามารถจัดได้เป็นกลุ่มคะแนน 4 กลุ่ม คือ

กลุ่มที่ 1 ความสำคัญมากและความเสี่ยงมาก เป็นแหล่งธรรมชาติที่มีความสำคัญที่ควรรักษา แต่ก็มีความเสี่ยงในการถูกทำลายมากเช่นกัน ซึ่งแหล่งธรรมชาติเมื่อทำการประเมินแล้วอยู่ในกลุ่มนี้ หน่วยงานที่รับผิดชอบทั้งจากส่วนกลางและท้องถิ่นจำเป็นต้องมีการดำเนินการอนุรักษ์อย่างเร่งด่วน โดยอาจจะเริ่มตั้งแต่การขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งธรรมชาติที่อนุรักษ์ และจัดการบริหาร โดยหน่วยงานท้องถิ่นหรือหน่วยงานส่วนกลางอย่างมีระบบ เพื่อไม่ให้เกิดการทำลายแหล่ง

ธรรมชาตินั้น ทั้งจากธรรมชาติและมนุษย์ ในขณะที่เดียวกันก็ต้องพิจารณาหามาตรการในการป้องกันการทำลายในลักษณะต่าง ๆ ด้วย

กลุ่มที่ 2 ความสำคัญมากและความเสี่ยงน้อย เป็นแหล่งธรรมชาติที่มีความสำคัญมาก แต่ความเสี่ยงในการถูกทำลายน้อย ซึ่งแหล่งธรรมชาติเหล่านี้ส่วนใหญ่จะยังคงมีความเป็นธรรมชาติอยู่มากและที่สำคัญอาจจะห่างไกลจากการพัฒนา ซึ่งแหล่งธรรมชาตินี้จะต้องมีการตรวจสอบให้แน่ชัดอีกครั้ง โดยหน่วยงานท้องถิ่นและหน่วยงานส่วนกลางที่มีประสบการณ์ว่าควรเร่งให้มีการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งธรรมชาติอนุรักษ์ก่อนหรือไม่ แล้วจึงค่อยเตรียมการในการบริหารจัดการต่อไป อย่างเป็นระบบในอนาคตอันใกล้

กลุ่มที่ 3 ความสำคัญน้อยและความเสี่ยงน้อย เป็นแหล่งธรรมชาติที่มีความสำคัญน้อย และมีความเสี่ยงในการถูกทำลายน้อย แหล่งธรรมชาติเหล่านี้ถือว่ามีความสำคัญที่จะอนุรักษ์น้อย หน่วยงานที่รับผิดชอบอาจจะปล่อยให้เป็นลักษณะธรรมชาติตามเดิมก่อน

กลุ่มที่ 4 ความสำคัญน้อยและความเสี่ยงมาก เป็นแหล่งธรรมชาติที่มีความสำคัญน้อย แต่มีความเสี่ยงในการถูกทำลายมาก ซึ่งในส่วนนี้หน่วยงานรับผิดชอบอาจจะปล่อยให้ไปตามธรรมชาติ หรือให้หน่วยงานที่ดูแลเป็นผู้รับผิดชอบต่อไป แต่สิ่งที่จะต้องพิจารณา คือ ลักษณะความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้น ซึ่งอาจจะต้องให้หน่วยงานรับผิดชอบพิจารณาป้องกัน เพราะนอกจากจะทำให้แหล่งธรรมชาตินั้นถูกทำลายแล้ว อาจจะมีผลกระทบต่อพื้นที่ใกล้เคียง

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น (2537) พบว่า การศึกษาการจัดทำแผนการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติบริเวณชากไดโนเสาร์ภูเวียง จังหวัดขอนแก่น กล่าวคือ บริเวณชากไดโนเสาร์เป็นแหล่งที่มีซากดึกดำบรรพ์ที่กำลังอยู่ในสภาพที่เสื่อมโทรม ขาดแผนการจัดการอนุรักษ์และคุ้มครองอย่างรัดกุมที่ชัดเจนและเหมาะสม เพื่อดำเนินการป้องกันความเสียหายและเสื่อมโทรมรวมทั้งอนุรักษ์ให้แหล่งซากดึกดำบรรพ์แห่งนี้ คงความมีคุณค่าเพื่อการศึกษาและเป็นสมบัติอันทรงคุณค่าของชาติตลอดไป

ชุดโครงการนโยบายและแผนอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว (2547) อ้างถึงใน วัชรวิ ชำนินา, 2547) พบว่า การศึกษาระบบการท่องเที่ยวจังหวัดภูเก็ตเพื่อทราบศักยภาพของการพัฒนาไปสู่แหล่งท่องเที่ยวคุณภาพระดับโลกที่มีความยั่งยืน การศึกษาครั้งนี้พบว่า ในการประเมินศักยภาพที่เป็นไปในทางปฏิบัติและสอดคล้องกับความเป็นจริงของการพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดภูเก็ต สามารถทำการประเมินมิติทางนิเวศวิทยาและวัฒนธรรม บางส่วนจากตัวชี้วัดของประกาศกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม เรื่องกำหนดพื้นที่และมาตรการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมในบริเวณจังหวัดภูเก็ต

มติทางเศรษฐกิจสามารถใช้ตัวเลขจากรายได้จากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งจัดทำโดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ประกอบกับการใช้ตัวชี้วัดการส่งเสริมตลาด การรับรองห้องพัก และการเรียกเก็บเงินทางเทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์เป็นตัวประกอบ ส่วนมติทางสังคมสามารถใช้ตัวชี้วัดเรื่องการสร้างงาน การฝึกอบรมและการพัฒนาพนักงาน ความปลอดภัยของชีวิตและทรัพย์สิน สุขภาพอนามัย การมีส่วนร่วมทางวัฒนธรรมและสารสนเทศคุ้มครองเด็ก เป็นตัวชี้วัด ส่วนสารสนเทศของแหล่งท่องเที่ยวที่มีให้กับนักท่องเที่ยวจะเป็นตัวชี้วัดในเรื่องความเข้าใจระหว่างคนและสังคมของชนชาติต่าง ๆ

สมชาย เลียงพรพรรณ (2547) พบว่า การศึกษาศักยภาพของแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในบริเวณทะเลสาบสงขลาครั้งนี้ กล่าวคือ จะทำให้ได้ข้อมูลพื้นฐาน อันจะเป็นประโยชน์ต่อการเสนอแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มีศักยภาพที่จะรองรับการท่องเที่ยวได้เพิ่มขึ้น และเห็นแนวทางการวางแผนเพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแหล่งให้เชื่อมโยงถึงกัน อันจะเป็นประโยชน์ต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในแต่ละระดับ เพื่อให้เกิดการขยายตัวอย่างเหมาะสมและยั่งยืน ช่วยให้เกิดการพัฒนา และอนุรักษ์สภาพแวดล้อมของท้องถิ่น สร้างรายได้ และความภาคภูมิใจให้กับคนในท้องถิ่น รวมทั้งเป็นแหล่งศึกษาหาความรู้ด้านต่าง ๆ ให้กับนักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และบุคคลที่สนใจต่อไป

ชาติรี ชูจิตร และคณะ (2549) พบว่า โครงการศึกษาศักยภาพชุมชนเพื่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านแก่งเกาะใหญ่ เป็นงานวิจัยชาวบ้าน ที่ต้องการทราบถึงบทบาทของชุมชนที่จะนำเอาทรัพยากรธรรมชาติที่มีคุณค่าในท้องถิ่น มาใช้ให้เกิดประโยชน์กับชุมชนสูงสุด โดยใช้การท่องเที่ยวมาเป็นเครื่องมือ ในการที่จะให้ชุมชนสามารถเข้ามาบริหารจัดการได้ ควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หากผลของการดำเนินการเป็นไปตามเป้าหมาย ชุมชนสามารถยืนหยัดอยู่ได้ มีผลถึงความเป็นอยู่ของชุมชน รวมถึงความตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากรการท่องเที่ยวในท้องถิ่น จากการศึกษาพบว่า การศึกษาวิจัยระยะที่ 1 ได้พบว่าชุมชนได้มีการเตรียมความพร้อมในเรื่องแนวคิดการสร้างความสำเร็จในเรื่องการจัดการท่องเที่ยวได้ดีมากขึ้น นอกจากนั้นสิ่งสำคัญที่ได้จากการวิจัยในระยะที่ 1 นี้ได้แก่ ข้อมูล องค์ความรู้ ภูมิปัญญาด้านต่าง ๆ ที่เอื้อต่อการจัดการท่องเที่ยว ทั้งองค์ความรู้ของชุมชน ข้อมูลพื้นฐาน และประวัติศาสตร์ชุมชน และที่สำคัญคือข้อมูลทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชน ทั้งหมด

ศุภวิทย์ ใจป้าไม้ คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (2539) พบว่า ผาวิ่งชู ตั้งอยู่ที่ตำบลชอด อำเภอสอด จังหวัดเชียงใหม่ พิกัด 595 002 สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง ประมาณ 300 เมตร เดินทางไปผาวิ่งชู จากอำเภอสอด ใช้ทางหลวงหมายเลข 1103 ทางไปอำเภอดอยเต่า ระยะประมาณ 17 กิโลเมตร แล้วเลี้ยวขวาเข้าแยกบ้านดงคำ เป็นเส้นทาง รพช.ลาดยาง ประมาณ 4 จุด

ที่ตั้งของผาวิ้งชูศรีครอบคลุมพื้นที่ 1.25 ตารางกิโลเมตร ผาวิ้งชูมีลักษณะจุดเด่นเป็นหน้าผาเลียบลำน้ำปิง มีความยาวของหน้าผาประมาณ 400 เมตร มีความสูง 50 เมตร หน้าผานี้เป็นปรากฏการณ์อัศจรรย์ของตะกอนยุคเทอร์เชียรี และต่อมาเกิดการกร่อนตามธรรมชาติโดยลำน้ำและน้ำฝนทำให้เกิดภูมิทัศน์ที่สวยงาม ซึ่งบริเวณริมหน้าผาได้มีการอนุรักษ์ไว้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติแล้ว

วันชัย อัครทวีทอง (2549) ได้ศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ บ้านวังคำแคน อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ พบว่า แหล่งท่องเที่ยวมอหินขาวมีศักยภาพมาก (ร้อยละ 61.76) ตัวชี้วัดศักยภาพที่มีคะแนนสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ 1) ทัศนียภาพของผู้นำชุมชน 2) ความพิเศษ หรือสิ่งหายาก ไม่เหมือนใคร หาชมนได้น้อยมาก และ 3) ความเหมาะสมในการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง ปัญหาอุปสรรค ‘สมาชิกกลุ่มบริหารการท่องเที่ยว เช่น การดูแลนักท่องเที่ยว การกำหนดอัตรา การให้บริการแก่นักท่องเที่ยว วัสดุอุปกรณ์ในการประกอบอาหาร พาหนะนำเที่ยว การดูแลความปลอดภัย การป้องกันรักษาพืชพรรณธรรมชาติ และการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี (2531) ได้ทำการศึกษาเบื้องต้นเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว สตูล ปัตตานี ยะลา นราธิวาส มีเกณฑ์การประเมินศักยภาพในเรื่องความพร้อมด้านการรับรองนักท่องเที่ยวและความพอใจในลักษณะและคุณค่าที่นักท่องเที่ยวมีต่อแหล่งท่องเที่ยว พบว่า จังหวัดสตูล เป็นจังหวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติที่มีศักยภาพสูง อันเนื่องมาจากแหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติมีศักยภาพสูงคือ ลักษณะเด่นของแหล่งท่องเที่ยวที่มีส่วนช่วยดึงดูดนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี เช่น อุทยานแห่งชาติตะรุเตา อุทยานแห่งชาติทะเลบัน ต่างจากจังหวัดปัตตานี ที่มีแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และโบราณสถานที่มีศักยภาพสูงกว่าสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ โบราณสถาน ตั้งอยู่ในเขตชุมชนใหญ่ ทำให้มีความพร้อมในด้านสาธารณูปโภคมากกว่า อำนาจความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยวได้มาก ตรงกันข้ามกับแหล่งท่องเที่ยวในเขตชนบทที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติเขตชนบทที่ห่างไกล ทำให้เสียเปรียบในด้านความพร้อมของการรับรองนักท่องเที่ยว

จากผลงานการศึกษางานวิจัยรวมทั้งทัศนะดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะการศึกษาข้อมูลพื้นฐานของแหล่งธรรมชาติอันควรอนุรักษ์บริเวณป่าสาละวิน โดยอาศัยตัวแปรต่างๆ คือ ศักยภาพแหล่งธรรมชาติในพื้นที่นั้น ได้แก่ ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านบุคคล ด้านคุณค่าและความสำคัญ สภาพปัญหาแนวทางการอนุรักษ์ และลักษณะทางกายภาพและชีวภาพของแหล่งธรรมชาติ ซึ่งข้อมูลด้านศักยภาพของแหล่งธรรมชาติดังกล่าวนี้จะนำไปเป็นข้อมูลพื้นฐาน เพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณภาพต่อไป